

VLADIMÍR BENEŠ *st.*

▶ MOZEK ◀ NAD MOZKEM

Vladimír Beneš st.

MOZEK NAD MOZKEM

VLADIMÍR BENEŠ ST.

MOZEK NAD MOZKEM

Lepšího tátu nemohu mít.

Vladimír, syn

Lepšího dědu nemohu mít.

Vladimír, vnuk

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

**Vladimír Beneš st.
MOZEK NAD MOZKEM**

© Grada Publishing, a. s., 2015

Redakce Martin Čáp
Grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007
Obálka Jakub Karman, Art007

Vydala Grada Publishing, a. s. v Praze roku 2016
jako svou 6113. publikaci

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod

Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-0004-0

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-271-9032-4 (ve formátu pdf)

ISBN 978-80-271-9033-1 (ve formátu ePub)

NA ÚVOD...

Dne 1. 1. 1993 jsem o jednotku zvětšil trvale narůstající množinu důchodců. Když píšu tyto řádky, беру důchod už dvacet let a občas se stydím, že už tolik let zatěžuji státní rozpočet.

Penzisti prý nemají z lavičky v parku krmit ptáky nebo dokonce „čumět do blba“. Někteří důchodci prý mají dokonce myšlenky na sebevraždu. Nic takového mi nehrozilo. Svobodně jsem se nadechl a už nikdy jsem se nevrátil na své oddělení dětské neurochirurgie v Motole. Nevím, jak tam vypadají pokoje, natož operační sály. Nic mě tam netáhne. Jen dvakrát jsem byl na operačním sále svého syna ve Střešovicích. Jednou u operace mého starého přítele, známého herce, a podruhé dělal syn moji oblíbenou operaci, temporální lobektomii pro epilepsii (odstranění přední části spánkového laloku mozku). Na monitoru mohl ukázat studentům na spodině všechny mozkové nervy a vyzkoušet je.

Z aktivních let ve mně zůstala profesionální deformace: dělávám v duchu diagnózu podle obvodu a chování pacienta. Zamlada jsem dělal dokonce diagnózy i na tramvajových zastávkách a některým cestujícím drze navrhl způsob léčení. Když jsem uviděl vysokého

chlapa s vystouplými nadočnicovými oblouky, s obrovskou vysunutou bradou, s rukama jak lopaty, byla to snadná diagnóza – „akromegalie“. To jsou lidé měřící hodně přes dva metry, které hledal Cushing, zakladatel neurochirurgie. Tito obři hrávali basket za SSSR. Jindy spatřím dospělého s oválným obličejem a pergamenovou kůží. Hned určuji craniopharyngeom – cystu, která při nedokonalém vývoji zbyla v oblasti hypofýzy, v níž jsou nádory obrů. Tyto nemocné jsem neoslovoval, protože je léčili endokrinologové.

Když ale chlapík s pokřivenou páteří, s jedním bokem vyšším a obličejem zkřiveným bolestí nastupoval do tramvaje, pomohl jsem mu. Sedl jsem si vedle, zeptal se přímo na jeho bolesti. Někdy jsem ho vyzval, aby vstal. Většinou byl tak překvapený, že opravdu vstal. Pak jsem ho požádal, aby na noze namaloval průběh bolesti. Nakonec jsem mu sdělil, že má výhřez ploténky a doporučil neurologa.

„Když vám doporučí operaci, přijďte k nám do Střešovic.“

Byl jsem však jen troškař proti mé kamarádce, MUDr. Mirce Liškové, skvělé lékařce na chirurgii MUDr. Bedřicha Placáka. Na tramvajové zastávce dokonce sáhla neznámé paní na krk, aby jí mohla oznámit, že má zřejmě zvětšenou štítnou žlázu (neřekla „vole“), a aby za ní přišla na chirurgii.

Dobrý lékař, zvláště chirurg, je utopen ve svém povolání: miluje operační sál, operuje s nadšením. Někteří však operují, i když by neměli. Těm jsem říkal „operační supové“. Poznal jsem jich několik, nebyli mně sympatičtí.

Dodnes hledám důvody, které mě přivedly k téměř fyzickému odporu k nemocnicím, v nichž jsem prožil víc než padesát let svého života. Prvním byla nepohoda na oddělení, mizerné osobní vzta-

hy mých mladých doktorů v Motole. Jeden kolega míval dokonce tlustý notes, do něhož si zapisoval „*hříchy*“ ostatních včetně mých.

Prožil jsem velkou část života v partě skvělých kamarádů, s nimiž jsem se při tenisovém nebo fotbalovém zápase hádal do krve, ale po utkání jsme byli jako sud plný srandy.

Druhým důvodem mého odporu k nemocnici byl porevoluční nárůst byrokracie ve zdravotnictví. Věděl jsem, že můj zástupce ty nově zavedené body nedokáže vykazovat a zbude to zase na mě. Na to už jsem neměl sílu.

O třetím důvodu dnes často uvažuji, poněvadž se objevují opakovaně články o „*syndromu vyhoření*“ lékařů. Že by ten syndrom postihl právě mě, který nevzdal žádný závod a zápas, který nekonečné hodiny stavěl krvácení nedokonalou koagulací, a dokázal dřít až do hypoglykemie (zemdlení při nedostatku cukru v krvi). Nevím, nejsem psychiatr a tenkrát jsem se nad sebou tak moc nezamýšlel. Ale jsem přesvědčen, že jsem nevyhořel.

Necelý rok před odchodem do důchodu jsem dosáhl vrcholu své aktivní kariéry. Za své zásluhy o dětskou neurochirurgii jsem byl poctěn funkcí prezidenta světového sjezdu dětských neurochirurgů v Praze.

Na lavičku před domem jsem ale zralý nebyl. Všichni, kdo na ní sedávali, zemřeli.

Vrátil jsem se ke své staré lásce, k novinářině. Večer co večer jsem v posteli přemýšlel, co ráno napíšu. Můj psací stroj doslova hořel. Obcházel jsem redakce nejruznějších novin a časopisů. Byl jsem přijímán s laskavostí. V té porevoluční době jsem napsal stovky článků. Mnohé dobré, jen několik výborných, které by se mohly otisknout i dnes.

V rozhlasu a ve Zdravotnických novinách jsem uplatnil sérii zajímavostí z historie medicíny, z nichž některé jsem zařadil i do své

knížky Věčná chirurgie. Z těch úspěchů mně už tenkrát popadla „pejcha“, z níž vzešel nápad napsat vzpomínky na nedůležitější okamžiky mého života. Vždyť jsem jezdil s medicínou doma i v cizině, často za dramatických okolností. Fungoval jsem v medicíně jako agenti a cestáci, které tak skvěle popsali E. E. Kisch, B. Hrabal či O. Pavel. Cestoval jsem v medicíně jako tatínek Oty Pavla ve vysavačích. Jen jsem neužil tolik legrace.

Mnohem později, když už mi přešla osmdesátka, navrhla mi docentka Ludmila Hlaváčková z Ústavu dějin a jazyků FVL UK, abych napsal autobiografii. Přelévalo se mi to v hlavě jako voda v sudu. Kolik slavnějších o sobě psalo a ještě víc jich o sobě nenapsalo nic. Sám jsem cítil, že okorávám jako krajíc starého chleba. Silící pochybnosti a narůstající lenost mě vedly k rozhodnutí, že nebudu zatěžovat sebe ani ostatní.

Stresující svár v hlavě rozhodly moje nohy! Do osmdesáti jsem hrál fotbal a na našem venkovském turnaji jsem mnoho let dostával cenu jako nejstarší hráč. Pak už jsem měl strach, že mě utratí. Po jednom turnaji jsem šel do hospody a tam seděl starší rozhodčí už v povznesené náladě. Řekl jsem mu, že pískal blbě, že nepískal na mě faul, ačkoliv jsem nejstarší.

On na to: *„Ty nejsi nejstarší, to je ten blbej doktor, co bydlí na proti.“*

A já na něj zařval: *„Ty vole, to jsem přece já!“*

Celá hospoda se otřásala smíchy.

Na tenisovém kurtu jsem doběhl všechno, žádný kraťas na mě neplatil. Když mi bylo devadesát, hrál jsem čtyřhru před televizní kamerou. Ale pak, jak se říká, jako kdyby na mě padla deka, nohy selhaly. Začaly silné bolesti, později i celková slabost. Stav se horšil,

diagnóza žádná, tím méně terapie. Zůstaly mi jen prášky proti bolesti. Šel jsem dokonce k hlavnímu diabetologovi Česka profesorovi Milanovi Kvapilovi a ten to uzavřel: *„Vy nemáte diabetes, ani neuropatii. Ale já nevím, co vám je.“*

V půli roku 2013 jsem těžce obešel blok našich domů ve Střešovicích a tenis hraji už jen občas ve snu. Nemohu nikam jít, nemám co dělat, už mě ani číst nebaví. Znovu se mi zavrtila do hlavy myšlenka napsat střípky svých pamětí.

Znovu jsem se rozmýšlel a přejmenoval je podle svého starého sloganu: Mozek nad mozkem. Přesnější by bylo: mozek (operátora) nad mozkem, míchou a periferními nervy (operovaného).

Můj staříčkový psací stroj už nepsal, ani pásky do něj nebylo možno koupit, zděděný počítač přestával fungovat. Rukou už jsem psát nemohl, dopisy přátelům jsem diktoval manželce, dokonce jsem se těžko podepisoval. Nezbylo nic jiného než pokusit se vzpomínky namluvit. Obětavá docentka Hlaváčková opatřila diktafon a já jsem s ním pak bez posluchačů hodiny a hodiny hovořil. Přepis z diktafonu do počítače si rozdělili dva mí známí, přátelé, pacienti, oba tetraplegici, tedy ochrnutí na všechny čtyři končetiny při vysokém poranění míchy.

Prvním byl Jan Nouza, spisovatel a publicista z jižních Čech, který utrpěl úraz při školním tělocviku před padesáti lety. Dvakrát jsem ho operoval a od té doby sledoval jeho těžký život. Byl mimořádně inteligentní, napsal sedm hezkých knih. Měl skvělou a obětavou ženu, stejně tak obětavou dceru i zetě. Dočkal se i vnoučka. Sice byl ve všem odkázán na cizí pomoc, ale dokázal psát na počítači! Neviděl jsem to, ale měl prý nad klouby čtyř prstů jakési filcové prstýnky a těmi bušil do klávesnice jako profesionál. První část mých vzpomínek upravil skvěle. Volil lepší výrazy, přehodil odstavce, na-

vrhl do textu změny. Na jaře roku 2013 však zemřel. Bylo to přesně padesát let po úrazu a po mé operaci. Zemřel můj nejskvělejší příklad, že ani tetraplegik nemusí zemřít a může dokonce prožít užitečný dlouhý život. Zemřel i spisovatel schopný redigovat mé amatérské psaní.

Další části namluvených vzpomínek se ujal opět tetraplegik, můj přítel a pacient, ing. Oldřich Pechar. Techniku studoval z vozíku. Znali ho snad všichni paraplegici, poněvadž pro ně založil soukromou školu a vydával časopis. Jako první se pokusil o databázi paraplegiků.

Nevím, kolik z namluveného napsala Oldova žena Věra, těžká diabetička, dvakrát operována pro poruchu páteře. Její aktivita a výřečnost vysoko překračovaly úroveň její glykemie. Ti všichni tři mí přátelé napsali asi dvě stovky stran, dokonce je vytiskli. Udělali velký kus práce.

Zjišťoval jsem, že něco jsem napsal či namluvil dvakrát, či dokonce třikrát a něco jsem vynechal, jindy se mi podařilo přehodit časový sled. Zkrátka vznikl pěkný propletenec. Četl jsem text se stoupající nechuť. Marně jsem se snažil ten galimatyáš napravit. Opravoval jsem... opravoval... opravoval... Po několika týdnech trápení a hrsti prášků na spaní jsem se rozhodl napsat všechno znovu.

Nikdy jsem nebyl systematický, nikdy jsem nevydržel psát si poznámky. Když jsem jel do Ameriky, Japonska nebo na Kubu, koupil jsem si sešitek a začal si psát deník. Ale déle než pět dnů jsem to nevydržel. Příliš jsem prožíval atmosféru místa, ulice, dopravu, hluky, vůni, vždycky jsem cítil celek, neměl jsem čas popisovat jednotlivosti. Jsem založením impresionista, proto je mým nejoblíbenějším malířem van Gogh.

Sledoval jsem s obdivem dráhu Mirka Zikmunda, slavného cestovatele, bratra mého spolužáka z gymnázia. Občas jsem se s ním sešel, jednou dokonce bledý sledoval na sále mou operaci. Vždycky jsem mu záviděl tu fantastickou systematickosti, s jakou zaznamenal každou maličkost. Jeho archiv je skvost systematickosti.

Asi před dvaceti lety byly autobiografie v módě. Kdo se prošel po divadelních prknech, ten o sobě napsal či dal napsat historky ze své kariéry. Někdy dobré, někdy zbytečné. Knihy slavného herce Sováka připomínaly starý vtíp pana Spejbla o kočičím ocase. Na začátku je tlustý, pak slábne, až zmizí docela. Poslední knížka milovaného Sováka byla ocas těsně před koncem.

Také moji slavnější kolegové publikovali své vzpomínky. Nade všechny vynikají dva díly vzpomínek psychiatra Vladimíra Vondráčka. Jsou napsány skvěle a ani nemůžu uvěřit, že si nepsal deník. Známá je kniha Alberta Schweitzera, theologa, varhaníka, misionáře a lékaře *„Z mého života a díla“*. Vyšla v roce 1974 v nakladatelství Vyšehrad. Albert Schweitzer se stal v roce 1952 nositelem Nobelovy ceny míru. Také tento génius si zřejmě psal deník.

Skvělá je i autobiografie akademika Oty Wichterleho. Z každé stránky číší velká osobnost. Chlubívám se, že jsem pana akademika poznal osobně a s jeho synem Kamilem jsme dělali pokusy.

Vlastenci starého typu jistě znají autobiografie Karla IV. a Jana Amose Komenského.

Nemám žádný deník, jen paměť proděravělou stářím.

Skvělou paměť měla moje maminka. Byla prodavačkou u židovské firmy. Za necelé dva roky se naučila německy tak dobře, že ještě po mnoha létech, kdy jsme měli chatu v Sudetech, byla schopná „*porbat*“ si německy. Před každými Vánocemi si koupila kalendář, dala

si ho před sebe, vzala tužku a do kolonek jednotlivých dnů dělala jmenovité poznámky: *Vláda narozeniny, Madlenka umřela, Jarda se oženil...* S neomylnou přesností znala důležitá životní data asi třiceti členů naší rodiny.

Nechci se chlubit, ale část maminciny paměti jsem zdědil já, po mně můj syn i vnuk. V mém věku už se o paměti nemluví, jen vtipkuje.

ZAČÁTEK MÉHO VZPOMÍNÁNÍ NEMŮŽE BÝT BANÁLNĚJŠÍ...

...narodil jsem se dne 27. ledna 1921 na periferii Plzně, v obci, která se tehdy jmenovala Lobzy, později Letná... Letná byla shluk nehezkých domů při silnici Plzeň–Praha. Vedla kolem zdi slavného pivovaru, pod železniční viadukt, na most přes Úslavu a pak už byly domy dolní Letné. V první ulici vpravo jsem se v ošklivém dvoupatrovém domě narodil.

K němu mám zvláštní vzpomínku, na niž jsem později bral na pomoc Freuda a Junga, když jsem v penzi četl jejich knížky: *Před tím domem sedí moje maminka na nízké stoličce. Drží mě v náručí v povijanu a přichází pan Kozlík, soused, zaměstnanec pivovaru, a nese velký malovaný džbánek naturálního piva. Na džbánu je napsáno „Dej Bůh štěstí, Josef Kozlík“.* Je to jak sytě barevná fotografie. Víím, že si to nemohu pamatovat. Maminka mi nepochybně tuto situaci tolikrát vyličila, až jsem ji přijal jako vlastní vzpomínku. Jako mladý chlapec jsem většinou sny neměl. Když nějaký náhodou prolétl, pak byl příjemný a ráno jsem ho s jistotou zapomněl. Jako stařec mám snů víc. Všechny jsou nepříjemné. Naštěstí ráno je milosrdné, nic si nepamatuji.

Asi před dvěma léty jsem pomalu usínal, cítil jsem, že ležím v posteli vedle své ženy. Vnímал jsem teplo jejího těla, plet její tváře

jsem slastně cítil na své. A v tom jsme oba umřeli! Oběma nám bylo ve smrti tak krásně. Ten sen jsem si výjimečně zapamatoval a ráno ho vyprávěl Zdeňce a ta mi řekla: „*Krásnější sen jsi mít nemohl.*“

Můj „vyžádaný“ sen není originální. Teprve před několika dny mně paní profesorka Hlaváčková poslala opis básničky Svatopluka Čecha z roku 1874 o dědečkovi a babičce. Cituji jen čtyři řádky.

*Zdá se jim že anděl bledý
V jednom retů dotknutí
Oba uspal k nebi vznesl
na bělostné peruti*

Z veršů je cítit slast a něha společného umírání.

Brzy po mém narození jsme se přestěhovali poněkud výš směrem ke hřbitovu. Ve Václavské ulici měl dům můj strýc a kmotr Václav Kolenatý, asistent u stavitele Hajšmana. Byly to dva stejné dvoupokojové byty. V přízemí jsme bydleli my, v patře strýc s tetou a sestřenicí Lídou. V kuchyni byl obrovský sporák a z něho vedla tlustá roura skrz suchý záchod do komína. Do toho bytu přinesli už za rok z porodnice ve Wenzigově ulici mého bratra Zbýšou.

Dostal jsem jméno Vladimír, bratr Zbyslav, já měl jméno ruské, bratr polské. Těsně po první světové válce a osamostatnění Československa byla nálada lidí vlastenecká, proslovanská, a to se odrazilo i na jménech dětí. Narodili jsme se do doby plné euforie z konce první světové války. Dnešní lidé mají osvobození za jakousi samozřejmost, dávno zasypanou dalšími obraty dějin. Československo prodělalo vzepětí za mého života ještě dvakrát. Poprvé v roce 1945, kdy

do Plzně přišli Američané, do zbytku republiky Rusové, kteří byli pro většinu z nás skutečnými vítězi války. Druhé vzepětí plálo jen necelé tři roky do roku 1948. Bylo uhašeno komunisty postrčenými z východu. „*Osvobození*“ bylo draze zapláceno ztrátou demokracie.

V roce osmdesát devět přišlo ke třetímu vzepětí národa a obnovení demokracie. Byl jsem šťastný, že jsem se toho dožil. Síla nadšení a vzepětí národa se však postupem doby snižovala. Zvláště staří odchovaní reálným socialismem byli zmateni. Nebyli na demokracii připraveni. Ekonomicky jsme byli většinou negramotní. Politici, kteří ekonomii ovládali, měli různé názory podle různých nositelů Nobelových cen za ekonomii, ale nikdo neuměl normálnímu obyvateli tyto zákony vysvětlit.

My jsme s bratrem žili v době prvního vzepětí, kdy se pro nás otevřela první svobodná republika. Obrázky tatíčka Masaryka byly všude, legionáři chodili z oslavy na oslavu, Sokol vzkvětal. Žili jsme v pohodě první republiky, v pohodě rodiny dělníka ze Škodovky a ženy v domácnosti. S bratrem jsme se nikdy neprali, Zbýša byl silnější a šikovnější. Jednou nás zaujal v dolní Letné neobvyklý výjev – prostředkem ulice pochodoval podivný průvod. V jeho čele nesla korpulentní paní Haisová červený prapor. Podél chuchvalce chudě oblečených lidí šli policajti. Když se později snažili průvod pendrekem rozehnat, utekla paní Haisová do svého dřevěného domečku, vylezla na střechu a sedla si rozkročmo u komína. Policajti ji z ulice vyzývali, aby šla dolů, a ona vztekle volala: „*Pojďte si sem pro mě nahoru!*“ a dál seděla rozcapená u komína. Byla to tehdy náramná legrace, ale my jsme doma dostali, že jsme se připlétli do demonstrace komunistů. Teprve o mnoho let později jsem si uvědomil, jak jsme si všichni idealizovali, ba mytizovali první republiku. Idyla to byla pro čtyřleté kluky, ale ne pro paní Haisovou u komína. I my jsme brzy

poznali ve vlastní rodině odvrácenou stranu první republiky, když otce propustili ze Škodovky ze dne na den.

Ze zaměstnání byl propuštěn i náš domácí a strýc Kolenatý, protože se v krizi nestavělo. Příčinnivá teta si však najala kantýnu pro železničáře ve Vrútkách na Slovensku a tři rodiny z rodu Cicvárkových (moje maminka byla nejmladší z jedenácti dcer) tam asi rok žily. Od té doby mám Slováky a jejich jazyk rád a dodnes s chutí čtu slovenské knížky.

Ze Slovenska jsme se vrátili těsně před nástupem do první třídy obecné školy. Náš život se výrazně změnil. Jako děti školou nepovinné jsme si hrály u Pěťáku, což byly stáje pohřebního ústavu Pietas. Starý kočí nás brával do stájí, kde stáli obrovští černí koně. Ukazoval nám, jak jim nasazuje na hlavy chocholy.

Křižovatku tvořila výpadovka na Prahu a cesta z Lobez do Doubravky. V jejím okolí jsme si hráli s našimi dvěma kamarády. Oba byli Vojtové. Ten větší byl movitější, měl jediný z nás kolo. Za křižovatkou byla v té době velká nezastavěná parcela. Vedle té nehezké pustiny byl dvůr pana Zajíce, sochaře či přesněji kameníka. Na dvoře pana Zajíce byli především andělé nejrůznějších velikostí a tvarů, podle platební schopnosti pozůstalých. Pomníky na hřbitov byly hlavním zdrojem jeho poměrného blahobytu. Byl v naší chudé čtvrti první, kdo měl rádio! Samostatný kruhový amplion dával občas do okna, aby slovo a hudbu slyšeli i ti, kdo okouzlení stáli za plotem.

OBECNÁ ŠKOLA

Po návratu ze Slovenska dostal život naší malé rodiny větší spád. Otec nastoupil znovu ve Škodovce a koupil si kolo, aby mohl dojíždět do práce. Zle však prochladl a dostal zánět ledvin. Několik let

jsme sbírali různé bylinky, hlavně třezalku, a maminka mu vařila čaje, které ho našťestí uzdravily.

Nejdůležitějším zlomem v mém životě byla škola! Prvního září 1927 jsem nastoupil do první třídy obecné školy v Lobzích. Bratr chodil se mnou, protože maminka by ho při práci těžko uhlídala. Bratr tak bez ostudy opakoval už první třídu. Moc se toho asi nena- učil, byl dost neklidný, ale hodná paní učitelka to tolerovala. Chodili jsme s bratrem pořád spolu. Lidé si nás pletli a měli nás za dvojčata. Mám doma fotografii, jak jdeme spolu do školy. Máme krátká pru- hovaná trička, trenýrky a jsme – bosí. Dovede si dnes někdo před- stavit, že by prvňáček šel do školy bos? Ale naboso chodilo víc dětí z Letné, prostě se šetřily boty.

Vedle té školy, které jsme mnohem později s bratrem říkali lo- bezská Sorbona, byl malý parčík a v něm socha dvou umírajících rakouských vojáků. Františka Nohy a Stanka Vodičky zastřelených při Rumburské vzpouře. Část rakouské armády se koncem války vzbouřila a táhla z Rumburku kolem Sloupu na Prahu. Byli zasta- veni loajální armádou. Někteří padli, jiní byli popraveni. Jméno Vo- dička jsem si pamatoval, protože jeho bratr hrál později za Slavii. Náš tatínek se také vzpoury účastnil. O vzpouře vyprávěl často a my se za jeho zády smáli, už když začal.

Ze školy si pamatuji škamna s kalamářem, ale především moji nápadně tlustou, sytě červenou násadku, do níž jsem zastrkoval pera ještě v gymnasiu. Učitelé z nás chtěli vychovat poctivé Čechy. Ve druhé třídě přišel do třídy kluk z polepšovny, Mazanec, dodnes si to jméno pamatuji. Byl větší, silnější a my se ho báli. Jednou vstal a šel mezi lavicemi, kde mu pan učitel Kámen zastavil cestu. Ma- zanec mu něco drzého řekl. Učitel mu vlepil facku. A světe div se, Mazanec mu ji vrátil! Pustili se do sebe a Mazanec po chvíli utekl ze

školy. Přeběhl ulici a vylezl na vysokou lípu. To bylo divadlo! Všichni žáci stáli před školou, pan ředitel volal: „*Mazanče, pojď dolů.*“ Pak nás pan ředitel zahnal do tříd a Mazance odvedli policajti znovu do polepšovny.

Po nástupu do školy jsme oba vstoupili do Sokola. To byla pevná součást našeho života, i když tatínek nechtěl se Sokolem nic mít. Ve válce se naučil nenávidět povely, kázeň a drill. Nejraději nás sám vodil po celém širokém okolí Plzně. Maminka byla v mládí moc hezká. Hrála nadšeně ochotnické divadlo. Hrál s ní dokonce sám slavný principál Vendelín Budil a dal jí svou fotografii s věnováním. Maminka fandila Sokolům a národním socialistům. Proto jsme ve všední dny kupovali Pikovu „*levou*“ Novou dobu, v neděli jsme se odklonili doprava Národní politikou.

V roce 1932 jsme se Zbýšou nacvičovali sletová prostná cvičení sestavená bratrem Jaroslavem Tábořkem z Plzně a tak se v naší župě nacvičovalo zvláště pilně. Konečně jsme koncem června vyjeli autobusem pana Sýkory na sokolský slet do Prahy.

Cvičili jsme v úborech s podivnou čepicí podobnou kastrůlku, která byla černá, jen uprostřed bylo červené kolečko. Jako župa autora cvičení jsme byli v první řadě a dobře jsme tak viděli prezidenta Masaryka v jeho obvyklém bílém obleku s velkým bílým slamákem.

PRÁZDNINY NA CHLUMU

Celých pět let obecné školy jsme jezdili na každé prázdniny do malé vesnice Chlum, vysoko nad krásnou, tehdy úplně čistou Berounkou. Pro maminku to bylo martyrium, protože vařila pro pět lidí. Každý rok totiž s námi jezdila sestřenice Lída. Čtyři obědy denně nosila

ouzkou cestičkou k řece, kde jsme se s tatínkem vyžívali. Hlavně jsme chytali ryby. Nejdříve na černo, později jsme měli dokonce rybářský lístek. Tmavá štika z Berounky byla nejkrásnější rybou. Byla od Hřešihlav pod Chlum, ke Zvíkovci a Skryjím, pak už byli zlatí úhoři Oty Pavla. My jsme chytili i deset štik za den a protože jsme ryby nestíhali sníst, měnili jsme je s místním řezníkem za tlačenkou. Romantika čisté Berounky plné ryb a naléhajících lesů plných hub je už dávno jen sen.

V osmdesátých letech jsem pracoval v Motole. Potřeboval jsem pomoc kardiologické ambulance. Ten den tam sloužil mladý kolega Hruďa. Poradil, ale velmi pospíchal.

„*Kam tak spěcháte?*“ zajímalo mě.

„*Nedávno jsme koupili chalupu.*“

„*Kde ji máte?*“ ptám se.

„*Na Chlumu u Radnic.*“

„*Tam to znám. Od koho jste ji koupili?*“ vyzvídal jsem dál.

„*Od Šafránků.*“

Lékař z Motola, kterého jsem viděl poprvé, měl chalupu od našich přátel. Celou rodinu Šafránkových jsme měli moc rádi. Za války od nich maminka přivážela odvážně jídlo. Týž rok, kdy jsem s kolegou Hrudou mluvil, jsme o prázdninách vyjeli autem známou cestou přes Radnice a Újezd. Vesnice byla stejná, ale jakoby mrtvá. Zastavili jsme před „*naší*“ chalupou. Paní Hrudová nás pozvala dovnitř. Náš velký pokoj byl stejný, kuchyně i pec na chleba. Pak jsme šli známou cestou nad řeku na Podolížku. Dole pod kopcem na naší louce byly chaty. Fuj!

Paní Hrudová nás poslala do chalupy nad nimi. Majitel nám dal sešitek dějin Chlumu s pěknými obrázky. Závěr truchlivý. Celá obec měla jediného stálého obyvatele. Kde je krám pana Šimice? Kde řez-

ník, který s námi měnil ryby za tlačenu? Kde dvě hospody? Všude jen rekreanti, jen luftáci.

Poslechli jsme radu Agathy Christie a nikdy se nevrátili na Chlum.

GYMNASIMUM

Ve stáří si uvědomuji, jak důležitou částí mého života bylo osm let gymnasia. Jsem hrdý na to, že jsem vystudoval gymnasium v první republice. Až na oktávu za protektorátu. Budova našeho gymnasia byla téměř nová, proti lobežské Sorboně, něco jako pětihvězdičkový hotel proti pensionu. Dlouhý název ústavu „*Masarykovo čsl. státní reálné gymnasium v Plzni*“ dělal všem obtíže, proto se mu mezi študáky říkalo nehezky „*Masák*“. Místo klasického gymnasia byl „*Klasák*“ a místo dívčího „*Dívčák*“. Do něj chodila má budoucí žena, což jsem zjistil, teprve když dokončila kvintu. Důstojní páni profesori nám vykali!

Klasák byl pro děti lepších lidí, učila se tam ještě řečtina. V Plzni bylo ještě mnoho středních škol, do strojnické průmyslovky chodil Zbýša. S první třídou gymnasia přišel další paradoxní rodinný zlom. Maminka národněsocialistickou protekcí zajistila tatínkovi místo odborného učitele v dílnách strojnické průmyslovky na Borech, kde jsme dostali byt přímo v budově dílen.

Hned druhý den po mém nástupu do sekundy a Zbýšově do měšťanky na Petákově náměstí jsme zažili tragikomickou příhodu. Pár dnů předtím nám rodiče koupili překrásné, drahé kotníčkové boty. Byly do červena, překrásně voněly. Dal jsem si je večer do postele. V těch botách jsme šli do městských lázní. Drahá perka jsem si zamkl do skříňky a klíček uvázal na plavky. Když jsem po plavání

otevřel plechová dvířka skříňky, dívaly se na mne místo mých nových červených bot okopané škrpály. Zbýša si naštěstí vzpomněl, že s ním do třídy přišel nuzně oblečený kluk, kterého pan učitel i ředitel poslali ihned do školy na Petrohrad. Toho kluka viděl, jak se v lázních svléká vedle nás. Maminka se hned vydala do měšťanky na Petrohradě a sdělila podezření panu řediteli, který dal chlapce zavolat do ředitelny. Za chvíli vesele přišel v mých botách. Maminka vytáhla z tašky jeho škrpály, dala si do ní mé červené boty a šťastná je přinesla domů. Nosil jsem je dlouho, krásnější boty už jsem asi v životě nikdy neměl.

Z bytu v Majerově ulici jsem sedm let chodil krátkou cestou do gymnasia na Klatovské. Bylo to sedm nejpohodovějších let mého života. Všichni známe život na střední škole z populárních knížek Jaroslava Žáka a nestárnoucích filmů podle nich. Líčení příhod študáků je v těch filmech trefné, ale některé naše lumpárny byly drsnější.

Nevím přesně, zda latina začínala už v primě nebo až v sekundě, ale pamatuji se přesně, jaké mi dělala obtíže. Vypadalo to, že kvůli latině má studia skončí. Pan profesor zkoušel velmi často. Procházel uličkami mez lavicemi, znenadání vypálil na studenta jednoduchou otázku a žádal jednoduchou odpověď. Tu jsem většinou nevěděl. V objemném notesu pana profesora se hromadily nedostatečné jedna za druhou.

Měl jsem však štěstí v neštěstí. Před vánocemi jsem zůstal asi týden s chřipkou v posteli. Vzal jsem si do postele knížky, slovník a začal s latinou od samého začátku. Neučil jsem se nazpaměť, snažil jsem se najít logiku a najednou jsem ten jazyk pochopil. Došla mi jeho krása a našel jsem v něm dokonce zalíbení. Při první hodině pan profesor nakráčel do uličky přímo ke mně. Dal mi jednu ze

svých jednoduchých otázek a já jednoduše s jistotou v hlasu odpovídal. Pan profesor strnul jako kamenná socha.

„Beneši, kde jste se to naučil? To je prvá jednička, kterou vám píšu.“

Od té doby tam byly většinou jedničky. Od té chřípky jsem se stal jedním z nejlepších latiníků – ale ne nejlepším. Ten seděl vedle mě. Byl to Kočka, neboli Miroslav Kočandrle. Jeho sousedstvím jsem trpěl čtyři roky, protože byl hrozný průšvihář, ale měl jsem ho moc rád. Výhodou bylo, že jeho otec byl bohatý řezník. Kočka občas přinesl salám, který nejedl, a já tak ušetřil za svačinu. Kde se v něm vzalo, že byl nejlepší latinář ve třídě, nechápu dodnes. Mohl překládat všechno rovnou *„z listu“*, měl čas při kompozici rozesílat taháky a stačil ji udělat za několik kamarádů.

Latina nebyla moje jediná slabina. Odjakživa to byla matematika. To byla katastrofa. Při kompozici jsem byl odkázán na tahák, který putoval z první lavice u dveří od skvělého matematika Roubala až do poslední lavice u okna. Jeho cesta byla však tak dlouhá, že jsem stačil obyčejně jen napsat správný výsledek, ale výpočty před ním byly zmatené a chybné. Matematiku jsem se nenaučil nikdy.

Za několik dnů jsem si na gymnasiu našel kamarády Zdeňka Bedrníka a Alvína Jeschka, s nimiž jsem se přátelil až do maturity. K nim se připojil můj bratr, který sice chodil do průmyslovky, ale kamarády měl se mnou v gymnasiu. I někteří profesori si mysleli, že je student našeho ústavu. Zbýša totiž hrál za nás fotbal, volejbal, soutěžil v lehké atletice. Když se jednou maminka přišla pánů profesorů zeptat na můj prospěch, dostala se i k tělocvikáři. Ten jí řekl: *„Paní Benešová, vaši kluci jsou nejlepší volejbalisté gymnasia. Ale na posledním turnaji měli tak děravé tepláky, že to bylo pro ostudu.“* Maminka se moc styděla a netušila stejně jako pan profesor, že to byl tenkrát módní trend.

Velký počet žáků se postupně zmenšoval. Někteří nestačili a přešli do měšťanky. Největší změny byly po čtvrté třídě, kdy někteří studenti, hlavně děvčata, přešli do obchodní akademie, některé dívky dokonce do německé. Zbylí se museli rozhodnout, zda půjdou do francouzské nebo anglické třídy. Důkazem naší sounáležitosti k francouzskému národu bylo, že vznikly dvě třídy s francouzštinou a jen jedna s angličtinou. Do té jsem se přihlásil se svými kamarády. Tehdy mě nenapadlo, že angličtina, kterou jsem se učil rád, se stane jedním ze základů mé medicínské kariéry.

I pamětníci zapomínají, že my jsme chodili do školy i v sobotu! Jediným volným dnem byla neděle. To jsme chodili všichni do bi-jáku na filmy s Ginger Rogersovou a Fredem Astairem, s hudbou George Gershwina a hlavně na grotesky Charlieho Chaplina. Toho jsem miloval. Občas jsme zašli do hospod nižších kategorií, třeba na *Kozí plácek* pod Saským mostem nebo *K poště*, a tam jsme za dva buřty s cibulí a pivo zpívali. S bratrem jsme zpívali velmi dobře, on se dokonce krátce školil u altistky Městského divadla. Někdy s námi zpíval Běda Kramosil, pozdější ředitel operety v Plzni a Ostravě.

Od tercie jsme každé vánoční prázdniny jezdili na lyže do Železné Rudy. Maminka nám dala dost jídla, jednou tlustý uzený bůček i s kůží. My jsme tu kůži odřízli a celý týden každý večer vařili. Měli jsme vždy uzenou polívku. Naše polívka se roznesla po celé třídě i škole a od té doby nám říkali „Škoti“. V té pohodě plné srandy jsme ani nepozorovali, že se nad celou Evropou stahují mraky. Netušili jsme, že šílený Hitler za sebou táhne Němce jak stádo volů. Až jednou jsme při našich obvyklých prázdninách v Železné Rudě zašli známou stezkou až na chatu na Jezerce, kde kraloval Norbert Lang. Hospoda byla plná Němců a ti se na nás dívali jako na vetřelce. V jejich pohledech byla zcela patrná nenávist. Nám z toho bylo

zle, čaj jsme ani nedopili a odešli. Jen jsme byli venku, vylezl jsem vzteklý na hraniční patník a vymočil jsem se jim do Německa. Víc jsem nemohl udělat. Ve sněhu Německa zůstala směšná žlutá stopa. Brzy přišla mnichovská zrada a obsazení Sudet Němci.

NÁRODNÍ NEŠTĚSTÍ MI PŘINESLO NEJVĚTŠÍ OSOBNÍ ŠTĚSTÍ

Když Němci obsadili Sudety až k Plzni, vzali nám naši chatu na Mži u Pňovan. Ještě jsme se dozvěděli, že ji ihned ukradl jakýsi stavitel ze Stříbra. Nechal ji rozebrat a postavil ji na svém dvoře. Když jsme po válce přijeli americkým autem do Stříbra, našli jsme naši chatu v neporušeném stavu. Než stavitele stačili odsunout, postavil ve strachu naši chatu na staré místo.

Po záboru jsme s bratrem stačili akorát odvézt na kolečkách naši keňu 14 km do Plzně a dalších 14 km do Čižic, kde jsme našli letní byt. Bez toho můj tatínek, učitel, nemohl být. Hned v první den prázdnin jsme kánoi dali na vodu, několikrát se projeli a pak zalehli na břehu do trávy. Přišel za námi jeden kamarád a řekl mi, že holka z nedaleké rozestavěné chaty by se ráda svezla na lodi. Od chaty se skutečně blížila dívka v manšestrových krátkých kalhotách a hnědém tričku. Zkoprněle jsem stál, protože tak hezké děvče jsem ještě neviděl. Vzal jsem ji na loď a nespouštěl z ní oči. Zamiloval jsem se do ní na první pohled. Za devět let jsem se se Zdeňkou Chmelařovou oženil a dnes bych bez ní nemohl žít.

V oktávě jsem propadl své lásce, ale snad právě proto jsem studoval dobře. Pomohla mi moje skvělá profesorka angličtiny, opravdová anglická lady. Její manžel, který mě učil matematiku, se nade mnou smíloval a dal mi z matematiky nezaslouženou chvalitebnou, čímž zachránil mé vyznamenání. Na posledním vy-